

STUDIA WILANOWSKIE

XXV

WARSZAWA 2018

MUZEUM PAŁACU
Króla Jana III
W WILANOWIE

WIZERUNKI JANA III NA SREBRACH GDAŃSKICH

Król Jan III już za życia stał się postacią legendarną, utrwaloną następnie w polskiej tradycji narodowej. W oczach rodaków jawił się jako obrońca granic Rzeczypospolitej. Jako dowódca wojsk sprzymierzonych, które rozbiły armię turecką pod murami Wiednia, zatrzymując najazd Porty Otomańskiej stał się obrońcą całego chrześcijaństwa.

Stan szlachecki postrzegał Sobieskiego jako króla Rzeczypospolitej wybranego przez szlachtę z sobie równych. On sam pokazywał się jako król Sarmata i uchodził za wzór cnót szlacheckich. Współcześni podkreślali nie tylko męstwo, ale także szeroki i bystry umysł, naturalność, swobodę i dowcip Jana III. Wszystko to sprawiło, że władca cieszył się poważaniem i popularnością. Już w końcu XVII wieku, wkrótce po jego śmierci, powszechne stało się przekonanie, że Rzeczpospolita straciła w nim wybitnego monarchę¹.

Równie wielką popularnością cieszył się Jan III w Gdańsku. Sam Sobieski, jeszcze przed wstąpieniem na tron, nad Motławą był kilka razy. Szeroki oddźwięk miało w mieście zwycięstwo hetmana pod Chocimiem i elekcja Sobieskiego. Już jako król Sobieski cenił Gdańsk jako miasto ważne politycznie, gospodarczo i strategicznie dla Rzeczypospolitej. Nadto władca był zaprzyjaźniony z tutejszymi intelektualistami i uczonymi, z Janem Heweliuszem na czele². Najdłuższy pobyt króla w mieście miał miejsce od lata 1677 do połowy lutego 1678 roku³.

Popularność ta owocowała hucznym świętowaniem osoby króla i jego sukcesów – na wizytę monarchy powstawała okazjonalna architektura i widowiska uliczne, pokazy sztucznych ogni, także trwałe elementy wystroju miasta, jak portal do Wielkiej Sali Rady w Ratuszu Głównomiejskim. Sławiły Sobieskiego przede wszystkim liczne utwory literackie⁴, a także muzyczne, dzieła malarskie i graficzne, okolicznościowe medale⁵. Oddźwięk tego zainteresowania odnajdujemy również

1 *Chwała i sława Jana III w sztuce i literaturze XVII–XX w. Katalog wystawy jubileuszowej z okazji trzasetlecia odsieczy wiedeńskiej, wrzesień–grudzień 1983*, red. W. Fijałkowski, J. Mielezko, Warszawa 1983; *Primus inter pares. Pierwszy wśród równych, czyli opowieść o królu Janie III*, red. D. Wąlawender-Musz, Warszawa 2013 (tu wcześniejsza literatura).

2 K. Targosz, *Jan III Sobieski mecenasem nauk i uczonych*, wyd. 1: Wrocław 1991, wyd. 2 z aneksem: Warszawa 2012.

3 *Jan III Sobieski w Gdańsku. Wystawa jubileuszowa w Ratuszu Głównego Miasta w Gdańsku*, red. M. Babnis, Gdańsk 1983; M. Komarzyński, *Jan Trzeci Sobieski a Bałtyk*, Gdańsk 1983; C. Słonka, *Jan III Sobieski na Pomorzu Gdańskim*, Warszawa 1985.

4 E. Kotarski, *Muza gdańska Janowi Sobieskiemu 1673–1696*, Wrocław *et. al.* 1985; *idem*, *Dziedzictwo i tradycja. Szkice o literaturze staropolskiej*, Gdańsk 1990, s. 344–346; *idem*, *Gdańska poezja okolicznościowa XVII wieku*, Gdańsk 1993, s. 104–106; *idem*, *Gdańsk literacki (do końca XVIII wieku)*, Gdańsk 1997, s. 105–107.

5 H. Widacka, *Jan III Sobieski w grafice XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1987; *Gdańsk dla Rzeczypospolitej. W służbie króla i Kościoła*, red. T. Grzybkowska, J. Talbierska,

w gdańskim złotnictwie. Z czwartej ćwierci XVII wieku odnotować można po dziś dzień stosunkowo liczny zbiór blisko czterdziestu za-
bytków zdobionych wizerunkami Jana III.

Powstawanie tego typu wyrobów (głównie reprezentacyjnych naczyń toastowych) związane było z popularnością sreber gdańskich na ziemiach polskich, ale i z lokalnym na nie popytem. Złotnicy tutejsi bardzo szybko odpowiadali zarówno na zapotrzebowanie polskiej szlachty zaopatrującej się w Gdańsku w towary luksusowe⁶, jak i miejscowych patrycjuszy czy wreszcie rady miasta.

Zwyczaj utrwalania wizerunków panujących na wyrobach złotniczych ma długą tradycję. Kultuwowano ją także w Gdańsku, ze słynną serią pater Andreasa I Mackensena z 1651 roku⁷ czy też – w bardziej „pospolitej” formie – przez powszechne wykorzystanie w dziełach złotniczych gotowych monet i medali.

Wizerunki królów znane są także z innych wyrobów gdańskich sprzed epoki Sobieskiego. Jako jeden z wcześniejszych przykładów przywołać można niewielki kubek z pierwszej połowy XVII wieku, wykonany z blachy mosiężnej z repusowanym portretem Zygmunta III⁸. Król ukazany został w półpostaci, prawym profilem, ujęty w owalny medalion otoczony wieńcem laurowym z napisem: *SIGIS III REX POL.* W medalionie po przeciwnej stronie naczynia ukazano orła królewskiego z berłem i jabłkiem. W analogiczny sposób komponowana będzie duża część późniejszych złotniczych portretów Jana III.

Najwcześniejsze wizerunki na srebrach datować można od słynnego pobytu Jana III w Gdańsku (1676–1677)⁹, a najpóźniejsze tworzone były jeszcze po jego śmierci, około 1700 roku. Monarchę, podobnie jak w licznych przedstawieniach malarskich, graficznych czy medalierskich, najczęściej konsekwentnie przedstawiano w typie rycerza *all'antica*. Wyobrażenie w rzymskiej zbroi, todze na ramionach i wieńcu laurowym nawiązuje do wizerunków rzymskich cesarzy. Jest to podkreślenie cnoty męstwa właściwej panującym, która znalazła potwierdzenie w licznych sukcesach militarnych Sobieskiego, odniesionych

---

katalog wystawy, Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, czerwiec–wrzesień 2004, Gdańsk 2004 (tu wcześniejsza literatura); J. Talbierska, *Grafika XVII wieku w Polsce. Funkcje, ośrodki, artyści, dzieła*, Warszawa 2011, s. 81–82.

6 O czym świadczą coraz liczniej ujawniane wyroby gdańskie z polskimi herbami szlacheckimi czy inskrypcjami, zobacz na przykład: *Gdańskie arcydzieła sztuki złotniczej ze zbiorów Zamku Królewskiego na Wawelu*, katalog wystawy, Muzeum Gdańska 18 stycznia – 1 kwietnia 2018, Gdańsk 2018, kat. 4, 17, 19.

7 *Aurea Porta Rzeczypospolitej. Sztuka Gdańska od połowy XV do końca XVIII w.*, red. T. Grzybkowska, katalog wystawy, Muzeum Narodowe w Gdańsku, maj–sierpień 1997, t. 2: *Katalog*, Gdańsk 1997, kat. VIII.34; *Gdańsk dla Rzeczypospolitej...*, kat. IV.7 (opr. J. Talbierska); J. Kriegseisen, *Srebrny serwis stołowy króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Przyczynki do biografii i twórczości gdańskiego złotnika Petera von der Rennena*, „Studia Waweliana”, 11/12, 2002/2003, s. 177–188, zw. s. 182–185.

8 Muzeum Gdańska, nr inw. MHG/S/81, wys. 8,7 cm, śr. wylewu 7,2 cm, znacznie uszkodzony, niepublikowany.

9 Co zauważono już we wcześniejszych opracowaniach poświęconych gdańskim srebram – por. przyp. 10–11.

zarówno przed koronacją, jak i po objęciu tronu. Wizerunki królewskie zestawiano w parze z postaciami z jego otoczenia – najczęściej była to królowa Maria Kazimiera, rzadziej poprzednik na tronie Michał Korybut Wiśniowiecki, incydentalnie sojusznik spod Wiednia cesarz Leopold I czy głównodowodzący wojsk austriackich w 1683 roku.

Wizerunki Sobieskiego znane są z czterech typów wyrobów: najliczniejszych kubków (odnotowano dotąd 20 sztuk, kat. 1–15, 22–26), kufli (co najmniej 13 egzemplarzy, kat. 16–21, 27–33) i dekoracyjnych tac (3 przedmioty, kat. 34–36). Jednostkowy charakter ma późne przedstawienie na pucharze cechowym z XVIII wieku (kat. 37). Pod względem sposobu wykonania wyróżnić można portrety (20), rozbudowane sceny repusowane w srebrze (2), wykorzystanie gotowych wizerunków w postaci medali królewskich (4) oraz chętnie używane złotnicze prefabrykaty – plakiety, jednostronne odlewy z medali (11).

Charakterystyczne kubki o konicznym korpusie z wywiniętą lekko wargą i wyodrębnioną kolistą stopą oddzieloną obręczą, pokryte dekoracją repusowaną, to niewątpliwie najbardziej liczny i popularny typ naczyń toastowego wytwarzanego w Gdańsku¹⁰. Okazałe i dekoracyjne, często zaopatrzone w pokrywę, sięgające wysokości około 20 cm, a zarazem o relatywnie niewielkiej wadze (przeciętnie ok. 300–400 g) były one tańszą alternatywą dla wystawnych pucharów i kufli. Znalazły przez to szczególne upodobanie u polskiej szlachty. Typowy sposób dekoracji tych naczyń – para owalnych medalionów – otoczona dekoracją roślinno-ornamentalną, a wypełniona motywami figuralnymi zaadaptowana została także do wizerunków królewskich.

Do najwcześniejszych należą kubki z portretami pary królewskiej z warsztatu Petera II Rödego, datowane na drugą połowę lat siedemdziesiątych XVII wieku. Znane cztery egzemplarze naczyń (kat. 1–4), najpewniej jedynie fragment znacznie liczniejszej produkcji, pozwalają wskazać tego mistrza jako prekursora wytwórczości tego typu przedmiotów w Gdańsku¹¹. Liczba zachowanych dzieł i ich powtarzalność każe domyślać się masowej produkcji na skład, co obrazuje dużą popularność i popyt na tego typu wyroby, a jednocześnie warunkuje ich jakość.

Formą naczyń nie odbiegają od zwartej grupy kilkunastu znanych kubków z tego warsztatu. Pary portretów repusowane w niskim reliefie przedstawiają prawie profile Sobieskiego i Marii Kazimiery otoczone wieńcem laurowym. Wizerunek króla (fizjonomia i detale stroju) najbardziej zbliżony jest do przedstawień na trzech nie-

10 D. Nowacki, *Gdańskie złotnictwo XVII w. – próba charakterystyki*, w: *Sztuka XVII wieku w Polsce. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Kraków, grudzień 1993*, red. T. Hrankowska, Warszawa 1994, s. 233–248, zw. s. 247.

11 D. Nowacki, *Warsztat złotnika gdańskiego Petera II Rödego*, „Rocznik Historii Sztuki”, 27, 2002, s. 93–129, zw. s. 105–107.

sygnowanych medalach: elekcyjnym z 1674 roku¹², koronacyjnym z 1676 roku (z portretem na rewersie Marii Kazimiery)¹³ i dziesięciodukатовym upamiętniającym zwycięstwo nad Turkami pod Chocimiem w 1673 roku (bez daty, wybity zapewne już po koronacji po 1676 roku)¹⁴. Medale elekcyjny i wiktorii chocimskiej przypisywane są niekiedy Johannowi Höhnowi młodszemu. Widoczne są także podobieństwa do przedstawień na medalach: koronacyjnym z 1676 roku¹⁵ oraz honorującym wizytę pary królewskiej w Gdańsku z 1677 roku¹⁶, oba autorstwa Johanna Höhna młodszego. Znaczne uproszczenie wizerunków na naczyniach nie pozwala przesądzić o bezpośrednim wzorze, choć prace Höhna z uwagi na miejsce wykonania można uznać za bardziej prawdopodobne źródło inspiracji.

Dekorację naczyń uzupełniają mięsiste liście akantu oraz festony owoców i kwiatów, co jest wyrazem starania o okazałość i reprezentacyjność przedmiotu. Kompozycja taka stanie się kanonem obowiązującym także w późniejszych latach i innych pracowniach. Artystycznie i jakościowo wyroby te uznać trzeba jednak za skromne czy wręcz słabe. Rzuca się w oczy przeciętna jakość reliefu, uproszczenia, schematyczność i nieporadność w oddaniu rysów postaci, dające czasem efekt komiczny, w przypadku Marii Kazimiery niemal karykaturalny.

Wzorem kubków Rödego podobne naczynia wychodziły z innych pracowni, w tym powiązanych rodzinie, co wskazuje na bezpośrednie przeniesienie typu wyrobu i wzorów wizerunków między warsztatami. Należą do nich kubek Johanna II Rödego (kat. 5), Petera III Rödego (kat. 6), a także kubek z pokrywą Daniela Friedricha Müllicha (kat. 7) – wszystkie z końca lat osiemdziesiątych lub lat dziewięćdziesiątych XVII wieku. Wizerunek monarchy także oparty jest na medalach z lat siedemdziesiątych XVII wieku, a kompozycja i użyte motywy ornamentalne bardzo zbliżone. Dostrzegalny jest, zgodny ze stylistyką ostatniej dekady XVII wieku, większy udział w dekoracji motywów akantowych, w przypadku kubka Müllicha przechodzących już w typ suchych, ostro zarysowanych gałązek.

Postać Sobieskiego w dekoracji kubków na największą skalę wykorzystał Nathaniel Schlaubitz, złotnik prowadzący jeden z największych gdańskich warsztatów. Jego spuścizna z przełomu XVII i XVIII wieku liczy osiem znanych naczyń, z których trzy zachowały pokrywy (kat. 8–15). Na każdym powtarza się wizerunek Jana III i jego żony w takiej samej redakcji. Postać króla nie różni się znacząco od wcześ-

12 E. Hutten-Czapski, *Catalogue de la collections des medailles et monnaies polonaises*, t. 1–5, Petersburg–Kraków 1871–1916, kat. 2507.

13 *Ibidem*, kat. 2516.

14 E. Raczyński, *Gabinet medalów polskich oraz tych, które się dziejów Polski tyczą począwszy od najdawniejszych aż do końca panowania Jana III (1513–1696)*, t. 1, Breslau 1838, kat. 187.

15 E. Hutten-Czapski, *op. cit.*, kat. 5941.

16 *Ibidem*, kat. 2427.

niejszych wymienionych przedstawień (oparta na tych samych wzorach medalierskich) i podobnie cechuje się pewnym uproszczeniem wizerunku. Portrety Marysieńki natomiast wydają się nieco bardziej dopracowane w porównaniu z dziełami innych mistrzów, oparte być może na innym wzorze (?), choć nadal niedoskonałe. Złotnik zrezygnował całkowicie z wieńców lauru jako obramienia, zastępując je liśćmi akantu układającymi się wokół kartuszy w charakterystyczne motywy wachlarzy zdobionych rombami i kaboszonami. Ciekawym, wartym podkreślenia zabiegiem jest powtórzenie wizerunków pary królewskiej także na pokrywie kubka (kat. 9). Złotnik umieścił na niej dwa portrety w podobnym ujęciu otoczone wieńcami akantu. Mimo, że obecnie znamy tylko jeden taki przypadek, to zunifikowanie i powtarzalność produkcji pozwala sądzić, że powstawało ich więcej. W naczyniach tych widoczny jest schematyzm, powtarzalność i pośpiech produkcyjny związany z dużym popytem. Kubki Schlaubitza są dobitnym przykładem długiej i niesłabnącej popularności wizerunków Sobieskiego, rozciągającej się na ponad ćwierćwiecze i żywej także po śmierci monarchy.

Obok kubków repusowane wizerunki Jana III sporadycznie pojawiają się na kufkach. Znane są jak dotąd jedynie dwa takie naczynia. Do najwcześniejszych dzieł złotniczych portretujących Sobieskiego można zaliczyć kufel z portretami pary królewskiej z warsztatu Hansa Polmanna (druga połowa lat siedemdziesiątych XVII wieku, kat. 16). Kolejny to o dekadę późniejszy kufel Petera III Rödego (kat. 17). Złotnicy posłużyli się tymi samymi, wspomnianymi wyżej, wzorami graficznymi i motywami zdobniczymi, odpowiednio powiększonymi proporcjonalnie do rozmiarów naczyń. Niestety, jeszcze bardziej uwydatniło to mankamenty i problemy z przeniesieniem wizerunków portretowych na srebro. Podobnie jak w przypadku większości kubków, szczególnie nieudane są popiersia Marysieńki. Nieporadność postaci na kufku Polmanna (choć nieco korzystniejsza niż na jeszcze słabszym artystycznie kufku Rödego) szczególnie kontrastuje z obfitą, poprawnie ujętą i bardzo dekoracyjną, plastyczną dekoracją ornamentálną z kwiatów i owoców.

Popularnym zjawiskiem w złotnictwie było wykorzystanie do dekoracji sreber gotowych monet czy medali. Również naczynia gdańskie, szczególnie chętnie kufle, zdobiono dodatkowo medalem wmontowanym w pokrywę, rzadziej w stopę naczynia. Numizmaty takie nie tylko były dekoracyjne, ale także świadczyły o okazji wykonania przedmiotu (na przykład medale chrzcielne, ślubne, rocznicowe) czy o pochodzeniu, zapatrywaniach i sympatiach zleceniodawcy (powtarzające się na kufkach gdańskich medale rosyjskie, szwedzkie czy duńskie)¹⁷. Znamy przypadek zastosowania gdańskiego medalu

17 A. Frąckowska, *Srebrne kufle gdańskie XVII i XVIII w. Typologia, stylistyka, ikonografia*, Warszawa 2013, s. 122–123, 257, 278–279.

Zygmunta III Wazy z 1617 roku autorstwa Samuela Ammona w pokrywie kufła Hennicka Probsta z około 1670 roku¹⁸. Nie jest zatem zaskoczeniem wykorzystanie w takim charakterze medali upamiętniających Sobieskiego – wskazać można cztery takie zabytki.

Dwa kufle pochodzą również z warsztatu Petera II Rödego, oba z końca lat osiemdziesiątych XVII wieku, i – podobnie jak kubki tego mistrza – należą do prekursorskich (kat. 18–19). W pierwszym przypadku wykorzystany został medal gloryfikujący zwycięstwa Sobieskiego i upamiętniający nową konstelację odkrytą przez Jana Heweliusza, a nazwaną na cześć króla *Scutum Sobiescianum*¹⁹ (medal wybity w srebrze dodatkowo pozłocono), w drugim – medal wybity w 1676 roku z okazji koronacji Jana III i Marii Kazimiery²⁰, oba autorstwa Johanna Höhna młodszego. Zarazem dekoracja korpusów naczyń (biblijna scena *Józef i jego bracia*, mitologiczna *Orfeusz grający zwierzętom*) należą do tradycyjnych tematów ikonograficznych na kufłach gdańskich i nie wiążą się z postacią Sobieskiego²¹.

Pozostałe kufle to naczynia monetowe, pojedyncze dzieła różnych warsztatów. Tak samo medal koronacyjny wykorzystał tak zwany *Mistrz z gwiazdką* w kufłu z przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XVII wieku (kat. 21). Drugi zabytek, okazały kufel monetowy wsparty na kulach, dzieło znane z literatury niezidentyfikowanego autorstwa (kat. 20), według opisu posiada w pokrywie medal Jana III (niestety, nieznannej treści) – prawdopodobnie także jeden z licznych medali autorstwa Johanna Höhna młodszego wybitych w Gdańsku (?).

Odrębny typ wizerunku, a zarazem ciekawy „pomysł produkcyjny” gdańskich złotników to wykorzystanie jednostronnych odlewów medali Sobieskiego. Było to domeną dwóch pracowni: przede wszystkim czynnego w latach osiemdziesiątych XVII wieku warsztatu Johanna Gottfrieda Holla, którego uznać należy za pomysłodawcę takiego rozwiązania, oraz jako kontynuatora jego brata Hieronima II Holla w kolejnej dekadzie. Johannowi Gottfriedowi przypisać można co najmniej siedem (hipotetycznie dziesięć) takich naczyń (kat. 22–24, 27–30), Hieronimowi II dalsze trzy (kat. 25, 31, 32).

Są to zarówno kubki zdobione parą odlewanych plaket (druga to wizerunek Michała Korybuta Wiśniowieckiego) oparte na tym samym schemacie kompozycyjnym co kubki z portretami repusowanymi, jak i kufle z odlewem medalu w pokrywie. Wszystkie bez wyjątku plakety przedstawiają awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem

18 Zamek Królewski na Wawelu, nr inw. 9033, *Zbiory wawelskie. Nabytki 2008*, red. J.T. Petrus, katalog wystawy, czerwiec–wrzesień 2009, s. 43–44, kat. 40 (oprac. D. Nowacki).

19 E. Hutten-Czapski, *op. cit.*, kat. 2524.

20 *Ibidem*, kat. 5941.

21 A. Frąckowska, *op. cit.*, s. 149, 204–205.

w 1683 roku²². Niewątpliwie pomysł taki był odpowiedzią na rosnącą falę popularności monarchy po wiktorii wiedeńskiej. Wytwórczość ta była bardzo liczna i niemal seryjna (na co wskazuje także powtarzalność motywów na korpusach kufli)²³. Odlewy z Sobieskim były sposobem na uatrakcyjnienie przedmiotu, a zarazem dobrym pomysłem na dodatkowe przyspieszenie i uproszczenie produkcji.

Okazjonalnymi wyrobami, o bardziej jednostkowym charakterze i wysokich walorach artystycznych, były tace z rozbudowanymi scenami przedstawiającymi dokonania Sobieskiego. Spośród trzech datowanych na lata osiemdziesiąte XVII wieku, autorstwa także Johanna Gottfrieda Holla i Jacoba Beckhausena, najbardziej znaną jest ta przedstawiająca triumfalny powrót króla Jana III spod Wiednia (kat. 34), według tradycji sięgającej pierwszej połowy XIX wieku bezpośrednio powiązana z osobą króla i przechowywana od tego czasu w Wilanowie.

Taca ze sceną *all'antica* w lustrze nawiązuje do uroczystych triumfów władców rzymskich, a zdaniem niektórych, obrazować ma triumfalny przejazd zwycięskiego monarchy od Bramy Floriańskiej na Wawel²⁴. Para królewska siedzi w czterokołowym rydwanie na wzór antyczny. Król w wieńcu laurowym na głowie, symbolizującym sławę i chwałę, trzyma w prawej ręce regiment – symbol wodza. Towarzyszy mu królowa jako osoba biorąca udział w sprawowaniu władzy. Rydwan zaprzężony w cztery konie prowadzą przedstawiciele miasta. Konie stanowią symbol przypisywanych królowi cnót: męstwa, nieustraszonności, życia godnego naśladowania, miłości do ojczyzny. Obok rydwanu kroczy jeńiec turecki prowadzony przez chłopca z psem. Postać chłopca to metafora posłuszeństwa, uległości, miłości poddanych i ofiarodawców do zwycięskiego władcy i wodza. Kołnierz tacy pokrywa bogata dekoracja z motywami gęsto utkanych trofeów wojennych – zbroi, tarcz, armat, włóczy, pik, sztandarów i bębnow – tworząca dekoracyjną bordiurę.

Powracającego spod Wiednia w glorii chwały i zwycięstwa króla Jana III witali na granicy państwa polskiego dostojnicy i dworzanie. Wśród nich byli również rajcowie krakowscy Adam Drużyński i Paweł Fryzniekier, reprezentujący mieszkańców Krakowa. Według tradycji wręczyli oni królowi wypełnioną złotem srebrną tacę z przedstawieniem jego triumfalnego wjazdu do Krakowa 23 grudnia 1683 roku²⁵. Inna tradycja podaje, że tacę podarowali królowi gdańszczanie w czasie jego pobytu w mieście.

22 E. Hutten-Czapski, *op. cit.*, kat. 2462.

23 A. Frąckowska, *op. cit.*, s. 106–107, kat. XXII/1-XXII/11.

24 *Chwała i sława Jana III...*, s. 270–271, kat. 325, il. 124; M. Rożek, *Tradycja wiedeńska w Krakowie*, Kraków 1983, s. 20; M. Woźniak, *Wpływy augsburskie w złotnictwie gdańskim XVII i XVIII w.*, „Biuletyn Historii Sztuki”, 47, 1985, nr 1–2, s. 95–126, zw. s. 98.

25 M. Rożek, *Mecenat artystyczny mieszczaństwa krakowskiego w XVII wieku*, Kraków 1977, s. 235–238.

Drugie równie okazałe naczynie, dzieło Jacoba Beckhausena znajdowało się, aż do kradzieży w 2012 roku, w zbiorach zamku Montrésor we Francji (kat. 35) jako część kolekcji dawnego właściciela hrabiego Ksawerego Branickiego (1816–1879)²⁶. Wcześniej najpewniej przechowywane było w skarbcu jasnogórskim jako dar jednego z synów Jana III, skradziony przez żołnierzy francuskich w 1806 roku²⁷. Przedstawia ona króla na polu bitwy wiedeńskiej. Sobieski w centrum kompozycji, na wspiętym koniu góruje nad pozostałymi postaciami. Wyciągnięta szabla w ręku wskazuje na militarną siłę władcy, a wieńiec laurowy na głowie wyróżnia go jako triumfatora. Za plecami króla znalazły się kolejne walczące konno postaci, a na dalszym planie ukazano zaciętą bitwę. Na kołnierzu natomiast widnieje, podobnie jak poprzednio, kompozycja z panopliów, wzbogacona dodatkowymi postaciami – na bokach kołnierza dwóch rycerzy w pełnych zbrojach trzyma sztandary na drzewcach pochylając głowy na znak hołdu dla monarchy. U dołu, niejako pod kopytami królewskiego konia upada poskromiony i bezbronny żołnierz turecki.

Za wzór dla złotnika posłużyły wysokiej klasy prace graficzne Romeyna de Hooghe'a (1645–1708)²⁸. Postać Sobieskiego na koniu wzorowana jest na przedstawieniu *Gloryfikacji Jana Sobieskiego na tle bitwy chocimskiej* z 1674 roku. Ta reprezentacyjna rycina sławi hetmana Sobieskiego jako bohaterskiego pogromcę armii tureckiej²⁹, a konne ujęcie Sobieskiego doczekało się kilku powtórzeń graficznych³⁰. Przedstawienia bitewne i postać poległego Turka na kołnierzu zaczerpnięte zostały z serii dziesięciu rycin ukazujących kolejne wypadki z historii oblężenia Wiednia i walk odsieczowych, zwłaszcza z rycin ukazujących przebieg bitwy, o numerach 7, 8 i 9. Zaprojektowany i wykonany po raz pierwszy przez Romeyna de Hooghe'a, cykl ten zyskał znaczną popularność i doczekał się wielu powtórzeń³¹.

Trzecie naczynie to skromniejsza nieco taca z pracowni Jacoba Bechausena (kat. 36), zaliczająca się jednak do największych spośród zachowanych tego rodzaju gdańskich sreber paradnych, przedstawiająca w lustrze scenę *Estera przed Ahazwerem*, na kołnierzu zaś, w ośmiu medalionach, wśród pęków kwiatów i owoców podobizny rzymskich cesarzy oraz na centralnych miejscach Jana III i cesarza Leopolda I (lub raczej Karola V Leopolda, księcia Lotaryngii – głów-

26 T.F. de Rosset, *Polskie kolekcje i zbiory artystyczne we Francji w latach 1795–1919. Między „skarbnicą narodową” a galerią sztuki*, Toruń 2005, s. 205, il. 111.

27 J. Golonka, J. Żmudziński, *Skarbiec Jasnej Góry*, Częstochowa 2000, s. 229.

28 Na źródła wzorów zwróciła uwagę Barbara Tucholka-Włodarska, *Złotnictwo*, w: *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, t. 1: *Eseje*, s. 243.

29 H. Widacka, *op. cit.*, kat. 73, il. 60; J. Talbierska, *op. cit.*, s. 81.

30 H. Widacka, *op. cit.*, kat. 113, 119, 191.

31 *Ibidem*, kat. 49, 50, 55.

nodowodzącego wojsk austriackich w bitwie pod Wiedniem³²). Zabytek ten w XIX wieku znajdował się w posiadaniu Potockich w Tulczynie na Podolu. Jako własność Franciszka Salezego Potockiego (1877–1949) w Krakowie przed rokiem 1922 został zdeponowany w tamtejszym Muzeum Narodowym, skąd został wycofany tuż po zakończeniu II wojny światowej.

Wszystkie wspomniane tace wyróżniają się niewątpliwie na tle pozostałej, zunifikowanej, seryjnej i dość przeciętnej produkcji wymienionej wyżej. Ich rozbudowane, bogate programy ikonograficzne świadczą o wyjątkowym charakterze tych zamówień. Wyroby cechują także znaczne rozmiary oraz mistrzowsko wykonane, wysoki relief i doskonały modelunek w srebrze. Wykonane w cienkiej blasze, o falistych brzegach stylistycznie nawiązują one do srebrnych tac wykształconych i spopularyzowanych w złotnictwie augsburskim, a zatem do najlepszych ówczesnie europejskich wzorów, będąc – jak zauważono – modelowym przykładem bezpośrednich oddziaływań tego ważnego ośrodka na wytwórczość gdańską³³.

Szczególny przypadek wśród dość jednorodnej produkcji to również osiemnastowieczny srebrny portret Jana III na wilkomie gdańskich szyprów wiślanych wykonany przez Johanna Jödego w 1727 roku (kat. 37). W tym przypadku wpisuje się on w ciąg wizerunków królewskich będących elementem większego programu ikonograficznego zawartego w naczyniu. W górnej partii czaszy, poniżej wylewu umieszczono w medalionach popiersia polskich monarchów: Zygmunta III, Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała Korybuta, Jana III i Augusta Mocnego. Postaci panujących mają podkreślać łączność Gdańska z Polską, dobrobyt miasta pod panowaniem polskim (dzięki dużemu rynkowi zaopatrzenia i zbytu) oraz przychylność kolejnych polskich władców dla Gdańska, a szczególnie dla handlu wiślanego. Świadczą one również o statusie cechu, który funkcjonował dzięki przywilejom nadawanym przez monarchów, a nie ustawy rady miejskiej Gdańska³⁴.

Niewielki popiersiowy portret Sobieskiego to przedstawienie odbiegające od kanonu znanego z wcześniejszych o ćwierć wieku prac. Monarcha ukazany jest w ujęciu 3/4, nieco w typie malarskich przedstawień pędzla Daniela Schultza³⁵ lub miedziorytu Isaaca Saala³⁶.

32 Postać w górnym medalionie utożsamiano także z synem Jana III, Jakubem Sobieskim, lub z królem Augustem II Mocnym, zob.: I. Zdanowicz, *Hamilton Art Gallery. Seventeenth Century German Silver*, „Art Bulletin of Victoria”, 14, 1973, s. 45–49, zw. s. 45–46.

33 M. Woźniak, *op. cit.*, s. 98–99, il. 1.

34 *Złotnictwo od XIV do XX wieku w zbiorach Muzeum Narodowego w Gdańsku*, oprac. B. Tucholka-Włodarska, Gdańsk 2005 Gdańsk 2005, kat. II.4.

35 Portret Jana III do 1945 r. w Kaplicy Królewskiej w Gdańsku, zaginiony; B. Steinborn, *Malarz Daniel Schultz. Gdańszczanin w służbie królów polskich*, Warszawa 2004, s. 30–32, 115, kat. 12.

36 *Portret Jana III Sobieskiego w karacenie, 1677–1678*, w: *Gdańsk dla Rzeczypospolitej...*, kat. I.30 (oprac. J. Talbierska).

Prezentuje się z gołą głową, w zbroi karacenowej, z naramiennikiem w formie lwiej paszczy ze skórzanymi paskami zwanymi *pteryges*, przepasany szarfą, z płaszczem podszytym futrem, spiętym pod szyją broszą. Wzorem dla złotnika musiał być jeden z licznych wizerunków graficznych, pochodzący zapewne z dojrzałych lat królewskich, o czym świadczą postarzałe rysy i zniekształcona chorobą i otyłością twarz Sobieskiego. Mimo wyraźnego uchwycenia cech portretowych i starannego, zróżnicowanego opracowania faktur, złotnik nie uniknął pewnej nieporadności w przeniesieniu graficznego wizerunku na srebro. Źle oddano wzajemne proporcje tułowia i głowy, osadzonej na korpusie zbyt sztywno i nienaturalnie.

Portrety króla Jana III (i towarzyszących mu postaci) to niezwykle popularny motyw złotnictwa w Gdańsku ostatniej ćwierci XVII wieku. Chociaż jego pojawienie się ograniczyć można do jedynie kilku tutejszych warsztatów (niewykluczone, że w miarę rozwoju wiedzy o gdańskim złotnictwie lista ta poszerzy się o nazwiska kolejnych mistrzów), to ich produkcja była na tyle obfita, że postać Sobieskiego na trwałe wpisuje się w ikonografię barokowych sreber gdańskich, jak żadna inna bowiem nie doczekała się tylu podobizn.

Złotnicy zręcznie dostosowywali się do gustów odbiorców, wykorzystując dużą popularność monarchy i związane z tym szerokie, niesłabnące zapotrzebowanie na jego wizerunki zarówno w samym Gdańsku, jak i na terenie Polski. Potrafili także w przemyślny sposób zaadaptować portrety Sobieskiego do najbardziej popularnych typów naczyń i utrwalonych zwyczajem kompozycji dekoracji, a same przedstawienia króla czerpali z najbliższych sobie źródeł – gdańskiej sztuki medalierskiej. Jednocześnie jakość tych wizerunków nie zawsze jest zadowalająca, postać władcy często jest uproszczona, a czasem wręcz nieporadna i karykaturalna. Złotnicy mieli niekiedy kłopoty z wykonaniem wyobrażeń figuralnych, co kontrastuje ze sprawnością w realizacji partii ornamentalnych. Powodem takiego zjawiska nie zawsze są słabe umiejętności warsztatowe, ale raczej pośpiech, seryjność i masowość produkcji. Na walorach artystycznych zaważyła chęć szybkiego powielenia popularnego motywu, która najpełniej uwidoczniła się w stosowaniu jednostronnych odlewów medali Jana III.

Katalog odnotowuje gdańskie srebra z wizerunkiem Jana III, jakie udało się odnaleźć w wyniku dotychczasowych kwerend. Obejmują one przedmioty zachowane do dnia dzisiejszego, o znanym miejscu przechowywania (w muzeach, zbiorach prywatnych, na rynku antykwarycznym) oraz przedmioty zaginione, znane jedynie z literatury czy archiwaliów. Ujawnione blisko czterdzieści przedmiotów z co najmniej dziesięciu warsztatów złotniczych na tle znanych zasobów barokowego złotnictwa gdańskiego jest liczbą znaczącą, ale z pewnością nie ostateczną. W przyszłości spodziewać się można poszerzenia tego wykazu o kolejne zabytki, przede wszystkim z rynku antykarskiego, w tym także o dzieła kolejnych gdańskich warsztatów złotniczych czynnych w czwartej ćwierci XVII wieku.

Prezentowane zabytki, by lepiej unaocznić skalę i sposoby portretowania Jana III, uszeregowano według typów przedmiotów i rodzaju wizerunku, odpowiednio: kubki i kufle repusowane, kufle z medalami, kubki i kufle z odlewami medali, tace puchar cechowy.

W ramach typów starano się zachować kolejność warsztatów złotniczych w porządku chronologicznym ich działalności. Precyzyjne datowanie poszczególnych sreber nie jest możliwe – podano najczęściej przedziały czasowe oparte o znaki gwarancyjne na naczyniach, znane lata działalności poszczególnych pracowni, wreszcie dane historyczne dotyczące panowania Sobieskiego. Dalej przyjęto kolejność ułatwiającą odszukanie poszczególnych sreber: obiekty muzealne w porządku alfabetycznym, aukcyjne wg porządku pojawienia się w handlu.

I. KUBKI I KUFLE REPUSOWANE

1

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY (il. 25)

Peter II Röde (czynny 1654–1694, warsztat prowadzony przez wdowę zapewne do 1702)

Zapewne ok. 1677–1678

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złocone
wysokość 19,1 cm, średnica stopy 9,4 cm, waga 395 g

Zamek Królewski na Wawelu, nr inw. 158

Pochodzi zapewne ze zbiorów Radziwiłłów w Nieświeżu, skąd został zrabowany przez Rosjan. W XIX wieku przechowywany w Ermitażu w Petersburgu. Rewindykowany w 1928 i przekazany do zbiorów wawelskich. W 1939 ewakuowany za granicę, powrócił z Kanady w 1959.

Literatura: A. Fischinger, D. Nowacki, *Złotnictwo dawnych Prus Królewskich i Książęcych w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu*, Kraków 2000, s. 70–76, kat. 14 (tu wcześniejsza bibl.); *Le retour des tresors polonais*, katalog wystawy, Musée de Québec, 8 II – 6 V 2001, Québec 2001, s. 22–23, 90, kat. 44; D. Nowacki, *Warsztat złotnika*

il. 25 s. 281

Kubek z repusowanymi portretami Jana III i Marii Kazimiery, Peter II Röde, Kraków, Zamek Królewski na Wawelu Państwowe Zbiory Sztuki

gdańskiego Petera II Rodego, „Rocznik Historii Sztuki”, 27, 2002, s. 105, 106, 115, 120, kat. 20, il. 12–13, 34; *idem*, *Addenda i corrigenda, Złotnictwo dawnych Prus Królewskich i Książęcych w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu*, „Studia Waweliana”, 13, 2007, s. 147–170, zw. s. 165; *Tesori d’arte di Cracovia dal Museo Reale di Wawel*, Lecce, Museo Provinciale Sigismondo Castromediano, 18 XII 2008 – 22 III 2009, Roma 2008, s. 47, kat. 21; *Gdańskie arcydzieła sztuki złotniczej ze zbiorów Zamku Królewskiego na Wawelu*, katalog wystawy, Muzeum Gdańska 18 I – 1 IV 2018, Gdańsk 2018, kat. 20.

2

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Peter II Röde

1676–1689

srebro, kute, repusowane, cyzelowanie, złocenie

wysokość 19 cm, średnica wylewu 13 cm

Moskwa, Государственный исторический музей, nr inw. ГИМ 383щ ОК 1000

Pochodzi ze zbiorów Piotra Iwanowicza Szczukina (1857–1912), w muzeum od lat 20. XX wieku.

Literatura: *Aurea Porta Rzeczypospolitej. Sztuka Gdańska od połowy XV do końca XVIII w.*, red. T. Grzybkowska, katalog wystawy, Muzeum Narodowe w Gdańsku, maj–sierpień 1997, t. 2: *Katalog*, Gdańsk 1997, kat. VIII.58 (oprac. T. Sizowa); T.I. Sizowa, *Чудотвѣстнѣннѣе сѣребро Польши XVI–XIX вѣков. Wystawka iz sobrania Gosudarstwiennogo Istorического Музея*, Moskwa 1998, nr 34; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 70–76, il. A; D. Nowacki, *Warsztat złotnika...*, kat. 21, il. 14; *W blasku srebra... Srebra z XVI–XIX w. z ziem Rzeczypospolitej Obojga Narodów i współczesnej Polski ze zbiorów muzeów rosyjskich: Ermitażu w St. Petersburgu, Muzeów Moskiewskiego Kremla i Muzeum Historycznego w Moskwie*, red. A. Saratowicz-Dudyńska, katalog wystawy, Zamek Królewski w Warszawie, Warszawa 2006, s. 70, kat. 24.

3

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Peter II Röde

1676–1689

srebro, kute, repusowane, cyzelowanie, złocenie

wysokość 20,8 cm, średnica wylewu 13,5 cm

Moskwa, Государственный исторический музей, nr inw. ГИМ 383щ ОК 1004

Pochodzi ze zbiorów Piotra Iwanowicza Szczukina (1857–1912), w muzeum od lat 20. XX wieku.

Literatura: *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, kat. VIII.59 (oprac. T. Sizowa); T.I. Sizowa, *op. cit.*, nr 35; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 74-76, il. B; D. Nowacki, *Warsztat złotnika...*, kat. 22, il. 15; *W blasku srebra...*, s. 70.

4

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Peter II Röde

1677–1678

srebro kute, repusowane, cyzelowane, fakturowane, złocone
wysokość 19,5 cm, średnica wylewu 14,5 cm

Aukcja Paul Graupe, Berlin 1936

Literatura: *Verschiedener Kunstbesitz. Versteigerung*, Paul Graupe, Berlin, 18 VI 1936, s. 17, poz. 94, il. tab. 14; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 74, 76; D. Nowacki, *Warsztat złotnika...*, kat. 26.

5

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Johann II Röde (czynny 1684–1720)

po 1684

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złocone
wysokość 20,5 cm, średnica wylewu 13,6 cm, waga 441 g

Wiedeń, Österreichisches Museum für angewandte Kunst, nr inw. GO 1948

Dar dla muzeum z 1954

Literatura: *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 7.

6

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Peter III Röde (czynny 1688–1717) (?)

po 1688

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złocone
wysokość 19,1 cm, średnica stopy 9,4 cm, waga 395 g

W 1933 własność Władysława Michalskiego w Warszawie (?)

Literatura: *Katalog wystawy jubileuszowej zabytków z czasów króla Stefana i Jana III w gmachu Muzeum Wojska w czterechsetlecie urodzin Stefana Batorego i dwięściepięćdziesięciolecie odsieczy wiedeńskiej*, Warszawa 1933, s. 212, nr 822; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 74–76, il. C.

Kubek z repusowanymi portretami Jana III i Marii Kazimiery, Nathaniel Schlaubitz, Gdańsk, Muzeum Gdańska,

7

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III i MARI KAZIMIERY

Daniel Friedrich Müllich (czynny 1689–1708)
1689–1708

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złożone
wysokość 18 cm, waga 285 g

Aukcja Kunstauktionshaus Schloss Ahlden 2003

Literatura: *Auktion Nr. 123*, Kunstauktionshaus Schloss Ahlden, Ahlden 28 XI 2003, poz. 172.

8

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARI KAZIMIERY (il. 26)

Nathaniel Schlaubitz (czynny 1690–1726, warsztat prowadzony przez wdowę do 1627)
1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złożone

wysokość 19 cm, średnica wylewu 12,5 cm, średnica stopy 9 cm, waga 465 g

Gdańsk, Muzeum Gdańska, nr inw. MHMG/S/1384

W ciągu XVIII w. w nieznanymi okolicznościach naczynie znalazło się w Petersburgu, gdzie w 1796 było poddane kontroli probierczej i odcelowane zgodnie z rosyjskimi przepisami. W 2015 oferowany w antykwariacie Kunsthandel Gerrit Boettcher w Großburgwedel k. Hanoweru. Zakupiony do zbiorów w 2015.

Literatura: *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40.

9

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARI KAZIMIERY (il. 27)

Nathaniel Schlaubitz
1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złożone

wysokość 24,5 cm, średnica wylewu 12,8 cm

Warszawa, Zamek Królewski, depozyt Fundacji Ciechanowieckich, nr inw. ZKW-dep.FC/196/ab.

Literatura: *Chwała i sława Jana III w sztuce i literaturze XVII–XX w. Katalog wystawy jubileuszowej z okazji trzechsetlecia odsieczy wiedeńskiej, wrzesień–grudzień 1983*, red. W. Fijałkowski, J. Mielezko, Warszawa 1983, s. 270–271, kat. 325, il. 124; M. Żukowska, *Srebrny kubek warsztatu Jana Gotfryda Holla – cenny dar dla zbiorów wilanowskich*, „Studia Wilanowskie”, X, 1984, s. 135–142, zw. s.141, il. 18; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, s. 330, kat. VIII.62 (oprac. D. Nowa-

cki); A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 76, przyp. 8, il. F; B. Rol, *Schlaubitz Nathaniel*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 35, 1994, s. 514; *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 1.

10

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARIII KAZIMIERY

Nathaniel Schlaubitz

1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złocone
wysokość 19 cm, średnica wylewu 12,5 cm

Budapeszt, Iparművészeti Múzeum, nr inw. 53.4126 I

Literatura: J. Samek, *Polskie złotnictwo*, Wrocław *et. al.* 1988, s. 134; *Baroque and Rococo. An Exhibition from the Collection of the Budapest Museum of Applied Arts*, katalog wystawy, vol. 1–2, Budapest 1991, s. 70, nr 2.26; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 74–76, przyp. 8, il. D; *Gdańsk dla Rzeczypospolitej...*, s. 255; B. Rol, *Schlaubitz Nathaniel...*, s. 514; *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 1.

11

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARIII KAZIMIERY

Nathaniel Schlaubitz

1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złocone
Wymiary – brak danych

Drezno, Staatliche Kunstsammlungen, Rüstkammer, nr inw. – brak danych

Literatura: *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 1.

12

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARIII KAZIMIERY

Nathaniel Schlaubitz

1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złocone
wysokość 19 cm, średnica wylewu 12,4 cm

Hamburg, Historische Museen Hamburg, Altonaer Museum, nr inw. 1989/217

Literatura: *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, s. 330; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 76, przyp. 8; *Gdańsk dla Rzeczypospolitej...*, s. 255; *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 1.

il. 27

Kubek z repusowanymi portretami Jana III i Marii Kazimiery, Nathaniel Schlaubitz, Warszawa, Fundacja zbiorów im. Ciecchanowieckich w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum, depozyt w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum

137

13

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Nathaniel Schlaubitz

1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złożone
wysokość 22,5 cm

Moskwa, Государственный историко-культурный музей-заповедник „Московский Кремль”, Оружейная палата, nr inw. M3-178/1-2

W zbiorach Kremla przed 1885

Literatura: G.D. Filimonow, *Opis Moskowskiej Orużejnej Palaty*, t. 1–10, Moskwa 1884–1893, t. 2, s. 107, nr 1587; E. von Czihak, *Die Edelschmiedekunst früherer Zeiten in Preussen*, Bd. 2: *Westpreussen*, Leipzig 1908, s. 70, poz. 395/8; M. Rosenberg, *Der Goldschmiede Markzeichen*, Frankfurt am Main 1923, t. 2, nr 1584/f; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, s. 330; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 74–76, przyp. 8, il. E; N.W. Raszgowan, *Chudożestwiennoje sieriebro XVI–XVIII wiekow s territorii istoriczeskoj i sowriemiennoj Rieczy Pospolitoj w Muziejach Moskowskogo Kriemla*, Warszawa 2006, s. 134–135, kat. 90; *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 1.

14

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Nathaniel Schlaubitz

1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złożone

wysokość 15 cm, waga 208 g

Aukcja Hugo Helbinga, Monachium, 1932

Literatura: *Keramik, Glasscheiben, Silber, Alte Möbel, Bildnisminiaturen, Gemälde alte Meisters aus Berliner Privatbesitz und anderem Besitz* 9–10 VI 1932, s. 8, nr 164; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, s. 330; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 74–76, przyp. 8; *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 1.

15

KUBEK Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARII KAZIMIERY

Nathaniel Schlaubitz

1690–1699

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złożone

wysokość 18 cm, waga 441 g

Aukcja Sotheby's, Genewa 1996

Przed 1939 w zbiorach kremlowskich w Moskwie

Literatura: *Silver, Gold und Fabergé*, Sotheby's Genewa, 18–19 XI 1996, s. 47, kat. 166; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 76, przyp. 8; *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 40, przyp. 1.

il. 28 s. 281

Kufel z repusowanymi portretami Jana III i Marii Kazimiery, Hans Polmann, Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

139

16

KUFEL Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARI KAZIMIERY (il. 28)

Hans Polmann (czynny 1626–1686)

druga połowa lat siedemdziesiątych XVII wieku

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złocone
wysokość 22 cm, szerokość 15,5 cm, waga 1025 g

Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, nr inw. Wil.6195

Zakupiony do muzeum w 2013

Literatura: *Auktion 166 Silver & Porcelain*, Koller Auktion, Zürich, 16.09.2013, kat. 1507.

17

KUFEL Z REPUSOWANYMI PORTRETAMI JANA III I MARI KAZIMIERY

Peter III Röde

1688–1717

srebro, kute, repusowane, odlew, cyzelowanie, złocone
wysokość 17,6 cm, średnica stopy 12,8 cm, waga 565 g

Karlsruhe, Badisches Landesmuseum, nr inw. Pf 284b

Literatura: A. Frąckowska, *Srebrne kufle gdańskie XVII i XVIII w. Typologia, stylistyka, ikonografia*, Warszawa 2013, kat. XXXI/25.

II. KUFLE Z MEDALAMI

18

KUFEL Z MEDELEM Z WIZERUNKIEM JANA III I PANORAMĄ OBLĘŻONEGO CHOCIMIA (il. 29)

Peter II Röde (kufel), Johann Höhn młodszy (czynny ok. 1656–1693) (medal)

1684–1689

srebro, kute, repusowane, odlew, cyzelowanie, złocone
wysokość 23,5 cm, średnica stopy 17,6 cm, waga 1777 g

Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, nr inw. Wil.6194

Aukcja Christie's, London 2013. Zakupiony do muzeum w 2013

Literatura: *Au Bord de la Mer Private Collections from St Tropez, Cap d'Antibes & A Swiss Villa*, Sale 1170, Christie's, London, 17 IV 2013, kat. 306; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XIII/9.

il. 29

Kufel z medalem z wizerunkiem Jana III i widokiem oblężonego Chocimia, Peter II Röde, Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

W pokrywie:

– medal autorstwa Johanna Höhna młodszego, wybity dla uczczenia zwycięstw Jana III (po 1684); awers: popiersie króla Jana III w wieńcu laurowym, skierowane w prawo, i napis po prawej: IOAN III REX POLON; rewers: widok oblężonego Chocimia, u góry tarcza Sobieskich z konstelacją gwiazd, napis: INGENTIBUS AUSIS QUO VIS MONSTRAT ITER, u dołu inicjały I. H.].

19

KUFEL Z MEDALEM Z OKAZJI KORONACJI JANA III I MAŁŻONKI W 1676 ROKU

Peter II Röde (kufel), Johann Höhn młodszy (medal)

po 1676

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złożone
wysokość 22,5 cm, waga 1260 g

Aukcje: Arne Bruun Rasmussen, Kopenhaga 1983; Sotheby's, Nowy Jork 1985

Literatura: 454. *Auction*, Arne Bruun Rasmussen, Copenhagen 8 XI 1983, kat. 2126; *Europäisches Kunstpreis-Verzeichnis*, t. 32, 1984, s. 336, il.; *Fine English, Continental and American Silver*, Sotheby's, New York 9 X 1985, kat. 18; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XIII/20.

W pokrywie:

– medal autorstwa Johanna Höhna młodszego, wybity w 1676 z okazji koronacji Jana III i Marii Kazimiery – awers: popiersia zwrócone w prawo, na ramieniu sygn. I.H., rewers: palma z koroną królewską na tle Krakowa, u góry napis *CRESCANT CUM PALMIS NOMINA*, u dołu w kartuszu *CORONATI 2 FEB 1676*.

20

KUFEL MONETOWY Z MEDALEM JANA III

Nierozpoznany warsztat gdański (?)

koniec XVII w.

srebro, kute, repusowane, odlew, cyzelowanie, złożenie, grawerowanie, monety srebrne

wysokość 23 cm, waga 2040 g

Aukcja Galerie Fischer, Lucerna 1935

Literatura: *St. Galler und Basler Privatbesitz*, Galerie Fischer, Luzern 3–7 IX 1935, s. 37, kat. 19; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. LIV/45.

Informacja o medalu pozyskana z literatury, brak dokładniejszej identyfikacji.

21

KUFEL Z MEDALEM Z OKAZJI KORONACJI JANA III I MAŁŻONKI W 1676 ROKU

Mistrz z „gwiazdką” (czynny ok. 1660–1680) (kufel), Johann Höhn młodszy (medal)

po 1676

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złocone
wysokość 22,5 cm, waga 2060 g

W 1921 w zbiorach Augusta Neresheimera (1868–1933) w Zurychu.
Do 1954 w kolekcji Alfreda Rütschiego (1868–1929) w Zurychu. Oferta
Galerie Jürg Stuker, Berno w 1954; Aukcja Sotheby's, Nowy Jork 1980.

Literatura: Kunstsammlung Neresheimer, Monachium 1921 (ma-
szynopsis, Die Bibliothek des Germanischen Nationalmuseums);
M. Rosenberg, *op. cit.*, t. 2, poz. 1566a, tabl. 32; O. von Falke,
*Sammlung alter Goldschmiedewerke im Zürcher Kunsthaus (Land-
dolthaus). Führer*, Zürich 1926, s. 33; *idem*, *Alte Goldschmiedewerke
im Zürcher Kunsthaus. Einführung und Beschreibung der Sammlung
im Landolthaus (Zürcher Kunsthaus) mit 126 Tafeln*, Zürich 1928,
s. 74, nr 324a, tab. 83a; 39. *Auktion*, Galerie Jürg Stuker, Bern 26–
27 XI 1954, s. 27, kat. 120; Ch.C. Colt, *The Official Sotheby Parke
Bernet Price Guide To Antiques And Decorative Arts*, New York 1980,
s. 65; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. LIII/4; *Zbiory wawelskie. Nabytki
2012*, red. J.T. Petrus, katalog wystawy, XI 2013 – I 2014, Kraków
2014, s. 46 (oprac. D. Nowacki).

W pokrywie:

– medal autorstwa Johanna Höhna młodszego, wybity w 1676 z oka-
zji koronacji Jana III i Marii Kazimiery – awers: popiersia zwrócone
w prawo, na ramieniu sygn. I.H., rewers: palma z koroną królewską
na tle Krakowa, u góry napis *CRESCANT CUM PALMIS NOMINA*,
u dołu w kartuszu: *CORONATI 2 FEB 1676*.

III. KUBKI I KUFLE Z ODLEWAMI MEDALI

22

KUBEK Z ODLEWAMI MEDALI JANA III I MICHAŁA KORYBUTA WIŚNIEWIECKIEGO

Johann Gottfried Holl (czynny 1678–ok. 1689)

1683–1689

srebro, kute, repusowane, cyzelowanie, fakturowane, złocenie
wysokość 20,8 cm, średnica stopy 10,6 cm, średnica wylewu 13,7 cm
Kraków, Muzeum Narodowe, Muzeum XX Czartoryskich, nr inw.
MNK-XIII-1655

Pochodzi ze zbiorów Świątyni Sybilli w Puławach

Literatura: *Union centrale des beaux-arts appliqués à l'industrie. Ex-
position de 1865. Palais de l'industrie. Musée rétrospectif. Salle polo-
naise*, Paris 1867, s. 12, nr 133; T. Kruszyński, *Sztuka i przemysł arty-
styczny w Gdańsku*, Lwów 1927, s. 68–69, il. 143 (mylnie jako Jacob
Beckhausen); Z. Żygulski, *Dzieje zbiorów puławskich. Świątynia Sy-
billi i Dom Gołycki*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowe-
go w Krakowie”, VII, 1962, s. 78; J. Bujańska, *Stare srebra. Katalog*

il. 30

Kubek z odlewami medali Jana III i Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Johann Gottfried Holl, Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

wybranych zabytków Muzeum Narodowego w Krakowie, Kraków 1972, s. 63–64, nr 30; *Tron Pamiątek ku czci „Najjaśniejszego, Niezwyciężonego Jana III Króla Polskiego” w trzechsetlecie śmierci 1696–1996*, katalog wystawy, red. J. Mieszko, Muzeum Pałac w Wilanowie, 17 czerwca – 30 września, Warszawa 1996, s. 168, nr 110; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, s. 342, kat. VIII.89.2 (oprac. J.J. Dreścik); A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 76, przyp. 9, il. H; *W blasku srebra...*, s. 78.

Odlewy:

– awers medalu Michała Korybuta Wiśniowieckiego autorstwa Johanna Höhna młodszego, wybitego w 1670 z okazji przymierza zawartego z Austrią przeciw Turkom Osmańskim, z napisem: *MICHAEL DG REX POL MD LIT RUS PRUS MAS SAM*.

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683 z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

23

KUBEK Z ODLEWAMI MEDALI JANA III I MICHAŁA KORYBUTA WIŚNIEWIECKIEGO (il. 30)

Johann Gottfried Holl

1683–1689

srebro, kute, repusowane, odlew, cyzelowanie, złocenie, grawerowanie
wysokość 20,6 cm, średnica wylewu 14,4 cm, średnica stopy 10,6 cm
Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, nr inw. Wil.3781

W XVIII wieku w posiadaniu szkockiej rodziny Campbellów (o czym świadczy herb tego rodu grawerowany pod medalionem królewskim). Należał zapewne do Johna Campbella 2. księcia Argyll (1678–1743), podarowany, zgodnie z inskrypcją dedykacyjną grawerowaną pod wylewem, przez Heinricha Gisiusa, kupca i armatora gdańskiego³⁷. Dar dla Muzeum rodzeństwa Jadwigi Kilaczyńskiej i Piotra Głowackiego z Londynu przekazany w 1978.

Literatura: *Decorum życia Sarmatów w XVII i XVIII wieku. Katalog pokazu sztuki zdobniczej ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie*, oprac. J. Chruszczyńska, Warszawa 1980, s. 35, poz. 150; *Chwała i sława Jana III...*, s. 270, poz. 324, il. IX; J. Fijałkowski, *Rezydencja Króla Zwycięscy*, Warszawa 1983, il. 136; M. Żukowska, *Srebrny kubek warsztatu Jana Gotfryda Holla – cenny dar dla zbiorów wilanowskich*, „Studia Wilanowskie”, X, 1984, s. 135–142, il. 1–9; *Dary i zakupy Muzeum w Wilanowie 1962–1992*, red. J. Mieszko, katalog wystawy, Muzeum Pałac w Wilanowie, Warszawa 1992, nr 229; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 76, przyp. 9, il. I; J. Paprocka-Gajek, *Kolekcja sreber*, Warszawa 2007 (200 lat Muzeum Wilanowskiego), s. 25–26.

³⁷ <https://tiny.pl/g3lf2> (dostęp: 30 VII 2018).

Odlewy:

– awers medalu Michała Korybuta Wiśniowieckiego autorstwa Johanna Höhna młodszego, wybitego w 1670 z okazji przymierza zawartego z Austrią przeciw Turkom Osmańskim, z napisem: *MICHAEL DG REX POL MD LIT RUS PRUS MAS SAM*.

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683, z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

24

KUBEK Z ODLEWAMI MEDALI JANA III I MICHAŁA KORYBUTA WIŚNIOWIECKIEGO

Johann Gottfried Holl

1683–1689

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złocene

wysokość 19,3 cm, średnica stopy 13,4 cm

St. Petersburg, Государственный Эрмитаж, nr inw. Э 10021

Pochodzi z Государственного Музейного фонда, w Ermitażu od 1927

Literatura: Marina N. Łopato, *Polskoje chudożestwiennoje sieriebro XVII – pierwoj połowiny XIX wieka w Ermitażu*, Petersburg 2004, s. 52, kat. Бг 13; *W blasku srebra...*, s. 78, kat. 31.

Odlewy:

– awers medalu Michała Korybuta Wiśniowieckiego autorstwa Johanna Höhna młodszego, wybitego w 1670 z okazji przymierza zawartego z Austrią przeciw Turkom Osmańskim, z napisem: *MICHAEL DG REX POL MD LIT RUS PRUS MAS SAM*.

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683, z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

25

KUBEK Z ODLEWAMI MEDALI MICHAŁA KORYBUTA WIŚNIOWIECKIEGO i JANA III (il. 31)

Hieronim II Holl (czynny 1688–1732, warsztat prowadzony przez wdowę do 1735)

1689–1699

srebro, kute, repusowane, odlew, cyzelowanie, złocenie, grawerowanie
wysokość 26 cm, średnica wylewu 13,4 cm

Kórnik, Biblioteka Kórnicka PAN, nr inw. MK 3828

Literatura: *Katalog wystawy zabytków z czasów króla Jana III i jego wieku*, Kraków 1883, s. 121, nr 689; *Katalog Wystawy Zabytków Starożytnych*, Lwów 1894, s. 40, nr 318; B. Tuchołka-Włodarska, *Danziger Silber. Die Schätze des Nationalmuseums Gdańsk*, katalog wystawy, Bremen Landesmuseum Facke-Museum, Bremen 1991, s. 59, nr 36; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, s. 329–330, kat. VIII.61

il. 31

Kubek z odlewem medalu Jana III, Hieronim II Holl, Biblioteka Kórnicka PAN

(oprac. B. Dolczewska); A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 76, przyp. 10, il. J.

Odlewy:

– awers medalu Michała Korybuta Wiśniowieckiego autorstwa Johanna Höhna młodszego, wybitego w 1670 z okazji przymierza z Austrią przeciw Turkom Osmańskim, z napisem: *MICHAEL DG REX POL MD LIT RUS PRUS MAS SAM*.

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683 z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

26

KUBEK CECHOWY Z ODLEWEM MEDALU (?) Z WIZERUNKIEM JANA III (il. 32)

Nierozpoznany warsztat gdański (?)

czwarta ćwierć XVII w.

Strata wojenna: Stolp (obecnie Słupsk), Heimatmuseum für Stadt und Land Stolp

Literatura: Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Szczecinie, zbiór negatywów, sygn. 15374; J.T. Kochanowska, „Straty przedwojennych muzeów regionalnych w zakresie dzieł sztuki. Dawne województwo słupskie”, mps, Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą, 1999, s. 21.

Informacja pozyskana z literatury, brak dokładniejszej identyfikacji. Zapewne wykorzystany został kolejny jednostronny odlew medalu. Pod wizerunkiem monarchy grawerowany słabo czytelny herb ziemiosła pod koroną z parą lwów w charakterze trzymaczy. Poniżej data: 1785. Pod wylewem grawerowana majuskułowa inskrypcja z nazwiskami członków cechu. Kubek w typie naczyń Johanna Gottfrieda Holla.

s. 282 il. 32

Kubek cechu sukienników z medalem (odlewem medalu?) z wizerunkiem Jana III, nierozpoznany warsztat gdański (?), Słupsk (Stolp), (obiekt zaginiony), fot. lata 30. XX w., Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Szczecinie

27

KUFEL Z ODLEWEM AWERSU MEDALU JANA III UPAMIĘTNIAJĄCEGO ZWYCIĘSTWO POD WIEDNIEM

Johann Gottfried Holl

ok. 1684

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złocone
wysokość 20,7 cm, średnica stopy 17,5 cm, waga 1300 g

Kraków, Zamek Królewski na Wawelu, nr inw. 6045

Zakupiony do muzeum w 1976 od Andrzeja Ciechanowieckiego w Londynie

Literatura: A. Fischinger, *Gdańskie wyroby ze srebra*, Warszawa 1981, nr 5; A. Fischinger, *Skarbiec koronny na Wawelu. Przewodnik*, wyd. 2: Kraków 1982, s. 29; *Rozwój zbiorów wawelskich w latach 1945–1985*, katalog wystawy, Zamek Królewski na Wawelu 1 VII – 30 IX 1985, Państwowe Zbiory Sztuki, Kraków 1985, s. 166, nr 170;

M. Woźniak, *op. cit.*, s. 102; A. Fischinger, *Skarbiec koronny na Wawelu. Przewodnik*, wyd. 3: Kraków 1988, s. 21; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, kat. 19; D. Nowacki, *Addenda...*, s. 166; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XXII/1; *Zbiory wawelskie. Nabytki 2012...*, s. 50–52, kat. 45 (oprac. D. Nowacki); *Gdańskie arcydzieła...*, kat. 9. Odlew:

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683 z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

28

KUFEL Z ODLEWEM AWERSU MEDALU JANA III UPAMIĘTNIAJĄCEGO ZWYCIĘSTWO POD WIEDNIEM

Johann Gottfried Holl

ok. 1684

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złożone
wysokość 20,3 cm, średnica stopy 17,4 cm, waga 1215 g

Poznań, Muzeum Narodowe, Oddział Muzeum Sztuk Użytkowych,
nr inw. Rm2507 MN

Nabyty do muzeum w 1955

Literatura: *Nabytki i dary 1945–1967 ze zbiorów muzeów narodowych*, katalog wystawy, Muzeum Narodowe w Poznaniu, czerwiec–sierpień 1967, Poznań 1967, s. 120, poz. 9; I. Rembowska, *Gdański cech złotników od XIV do XVIII w.*, Warszawa 1971, s. 188, poz. 40, il. 42–43; *Rozwój zbiorów...*, s. 166, nr 169; T. Grzybkowska, *Antykizacja w złotnictwie gdańskim*, w: *Sztuka XVII wieku w Polsce. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Kraków, grudzień 1993*, red. T. Hrankowska, Warszawa 1994, s. 249–264, s. 262, il. 13–14 (błędna lokalizacja); B. Tuchołka-Włodarska, *Gdańskie srebra w skarbcach europejskich*, w: *Sztuka XVII wieku w Polsce...*, s. 272, przyp. 32; T. Grzybkowska, *Artyści i patrycjusze Gdańska*, Warszawa 1996, poz. 76–77; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, kat. VIII.60 (oprac. R. Sobczak-Jaskulska); A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 106–107, przyp. 7, il. D; *Pompa viventum. Barokowe rzemiosło artystyczne ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu*, red. Z. Dolczewski, katalog wystawy, Muzeum Początków Państwa Polskiego, Gniezno 2000, kat. 14; *Szlachetne dziedzictwo czy przeklęty spadek. Tradycje sarmackie w sztuce i kulturze*, red. J. Dziubkova, katalog wystawy, Muzeum Narodowe w Poznaniu, 11 XII 2004 – 28 II 2005, Poznań 2004, s. 110, kat. 136 (oprac. R. Sobczak-Jaskulska), tu wcześniejsza bibliografia; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XXII/2.

Odlew:

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683 z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

29

KUFEL Z ODLEWEM AWERSU MEDALU JANA III UPAMIĘTNIAJĄCEGO ZWYCIĘSTWO POD WIEDNIEM

Johann Gottfried Holl

ok. 1684

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złożone

wysokość 20 cm, średnica stopy 17 cm, waga 1090 g

Warszawa, Muzeum Narodowe, nr inw. SZM 2206

Nabyty do muzeum w 1956

Literatura: *Sztuka zdobnicza. Dary i nabytki 1945–1964*, red. S. Debethner, katalog wystawy, Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 1964, poz. 196; *Nabytki i dary 1945–1967...*, s. 42, poz. 31; *Kunst des Barock in Polen aus dem Nationalmuseum in Warschau*, red. W. Fijałkowski, katalog wystawy, Herzog Anton-Ulrich Museum, Braunschweig, 20 V – 10 VII 1973, Braunschweig 1974, poz. 74, il. 33; „Pantheon”, XXXII, 1974, nr 4, s. 406; *Decorum życia Sarmatów...*, poz. 149; B. Tuchołka-Włodarska, *Gdańskie srebra...*, s. 265–274, zw. s. 272, przyp. 23; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, kat. IX.49 (oprac. E. Martyna); A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 106–107, przyp. 5, il. A; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XXII/3.

Odlew:

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683 z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

30

KUFEL Z ODLEWEM AWERSU MEDALU JANA III UPAMIĘTNIAJĄCEGO ZWYCIĘSTWO POD WIEDNIEM

Johann Gottfried Holl

ok. 1684

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, fakturowane, złożone

wysokość 19,7 cm, średnica stopy 17,1 cm, waga 1026 g

Kolekcja Ryszarda Z. Janiaka, nr inw. RJ/k/74, zk/611

Aukcja Sotheby's, Nowy Jork 2001

Literatura: *Important Silver, Russian Works of Art & Objects of Vertu*, Sotheby's, New York 18.10.2001, kat. 171; *Pasja zbierania. Kolekcja Ryszarda Z. Janiaka*, red. R.Z. Janiak, R. de Latour, A. Kwaśnik-Gliwińska, katalog wystawy, Zamek Królewski w Warszawie, 26 IV – 22 VII 2007, Muzeum Narodowe w Kielcach, 25 IX 2007 – 28 II 2008, Kielce 2007, s. 399, kat. II/72; D. Nowacki, *Addenda...*, s. 166; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XXII/6.

Odlew:

– awers medalu Jana III autorstwa Johanna Höhna młodszego, upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683 z napisem: *JOAN: III D.G. REX POLONIARUM*.

* Nadto dla porządku wyliczyć należy także trzy kolejne kufle autorstwa Johanna Gottfrieda Holla dekorowane analogicznie - puttami w wici akantowej. Są to przedmioty znane jedynie z literatury, gdzie brak danych na temat dekoracji ich pokryw. Można jednak wysunąć przypuszczenie, że przynajmniej niektóre z nich zdobione były także odlewem medalu z wizerunkiem Jana III. Są to: kufel w 1934 przechowywany w kościele w miejscowości Niederlandin (okręg Angermünde, Brandenburgia); naczynie w 1912 należące do zbiorów Hansa von Boskowitza w Wiedniu; kufel znany z aukcji Weinmüllera w Monachium w 1954.

Literatura: A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XXII/7, XXII/8, XXII/9.

31

KUFEL Z HISTORIĄ TOBIASZA I ODLEWEM MEDALU JANA III

Hieronim II Holl

1689–1699

srebro, kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złoczone

wysokość 19 cm, średnica stopy 16,2 cm

Berlin, Staatliche Museen zu Berlin Preußischer Kulturbesitz, Kunstgewerbemuseum, nr inw. K 8910

Literatura: E. von Czihak, *op. cit.*, s. 62, poz. 351/3 (jako Hans Ophagen); B. Tucholka-Włodarska, *Srebrne kufle gdańskie i ich dekoracje*, „Porta Aurea. Rocznik Zakładu Historii Sztuki Uniwersytetu Gdańskiego”, 2, 1993, s. 171–197, zw. s. 185, il. 16; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 114, przyp. 8; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XXX/2.

W pokrywie:

– odlew awersu medalu Jana III upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683.

32

KUFEL Z HISTORIĄ ELIASZA I ODLEWEM MEDALU JANA III

Hieronim II Holl

1689–1699

srebro, kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złoczone

Kraków, zbiory prywatne

Literatura: D. Nowacki, *Gdańskie złotnictwo XVII w...*, s. 233–248, zw. s. 245, przyp. 45; A. Fischinger, D. Nowacki, *op. cit.*, s. 137–138, przyp. 7 (jako Hans Ophagen); A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. XXX/3.

W pokrywie:

– odlew awersu medalu Jana III upamiętniający zwycięstwo nad Turkami pod Wiedniem w 1683.

33

KUFEL ZE SCENAMI Z ŻYCIA PROROKA ELIASZA ODLEWEM MEDALU (?) JANA III

Nierozpoznany warsztat gdański (?)

czwarta ćwierć XVII w.

srebro, kute, repusowane, odlew, cyzelowanie, złocenie, grawerowanie
wysokość 19,5 cm

Aukcja Rudolph Lepke, Berlin 1931

Literatura: *Auktion Sammlung W. von Dirksen Berlin, Kunstwerke und Kunstgewerbe der Gotik und Renaissance*, Rudolph Lepke's Kunst-Auktion-Haus, Berlin 28 IV 1931, s. 53, kat. 270; A. Frąckowska, *op. cit.*, kat. LIV/11.

Informacja o medalu pozyskana z literatury, brak dokładniejszej identyfikacji. Zapewne chodzi o kolejny jednostronny odlew.

IV. TACE

34

TACA ZE SCENĄ TRIUMFALNEGO WJAZDU JANA III (il. 33)

Johann Gottfried Holl

po 1683

srebro, kute, repusowane, cyzelowane, grawerowane, złoczone

61 x 77 cm

Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, nr inw. Wil.500

Zakupiona w 1. poł. XIX w. w St. Petersburgu przez Augusta Potockiego dla pałacu wilanowskiego; wiązana bezpośrednio z osobą króla jako dar dla monarchy po wiktorii wiedeńskiej. Według tradycji przechowywana w jednej z szaf tzw. Gotowalni Królewskiej, po śmierci Sobieskiego wywieziona z pałacu. Ze względu na domniemany bezpośredni związek z Janem III, prezentowana w 1856 r. na wystawie starożytności polskich w pałacu Augustostwa hr. Potockich w Warszawie.

Literatura: *Katalog wystawy starożytności i przedmiotów sztuki 1856 urządzanej w Pałacu Jw. hr. Augustostwa Potockich w Warszawie na Krakowskim-Przedmieściu na korzyść Domu Schronienia Opieki Najświętszej Maryi Panny*, Warszawa 1856, s. 194, kat. 652; K. Bayer, *Album de l'exposition des objets d'art et d'antiquité* (Varsovie 1856), tabl. XVI; H. Skimborowicz, W. Gerson, *Wilanów. Album. Zbiór widoków i pamiątek oraz kopje z obrazów Galeryi Willanowskiej wykonane na drzewie w Drzeworytni Warszawskiej z dodaniem opisów*, Warszawa 1877, s. 136; W. Czajewski, *Ilustrowany przewodnik po Warszawie i okolicach, Wilanów, Czerniaków, Morysin, Gucin, Natolin, wraz ze szczegółowym spisem 1000 obrazów z Galeryi Wilanowskiej*, Warszawa 1893, s. 55; *idem, Wilanów*, Warszawa 1903, s. 87; E. Łuniński,

il. 33

Taca ze sceną triumfalnego wjazdu Jana III, Johann Gottfried Holl, Warszawa, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

Wilanów, Warszawa 1915, il.; I. Voisé, J. Paszkiewicz, *Pamiętki po królu Janie III Sobieskim w pałacu wilanowskim*, Warszawa 1962, s. 9; *Treasures from Poland. A Loan Exhibition from the State Art Collection of Wawel Castle, Cracow, the Treasury of Wawel Cathedral, the National Museum of Cracow, and the National Museum of Warsaw*, red. S. Lorentz, katalog wystawy, Art Institute of Chicago, Chicago 1966, poz. 59; *Kunst des Barock...*, kat. 75, il. 31; *Polonia: arte e cultura dal medioevo all'illuminismo*, red. S. Lorentz, Roma 1975, s. 194–195, kat. 183, il. 183; *Artystyczne zbiory Wilanowa*, wstęp W. Fijałkowski, Warszawa 1979, poz. 140, il.; *Chwała i sława Jana III...*, kat. 323, il. 123; J. Samek, *Polskie rzemiosło artystyczne. Czasy nowożytne*, Warszawa 1984, s. 201, il. 121; M. Woźniak, *Wpływy augsburskie...*, s. 98–99, il. 1; *Tron pamiątek...*, poz. 108, il.; *Aurea Porta Rzeczypospolitej...*, kat. VIII.45 (oprac. M. Żukowska); *Unter einer Krone. Kunst und Kultur der sächsisch-polnischen Union*, red. W. Schmidt, D. Syndram, katalog wystawy, Dresdner Schloß, 24. November bis 8. März 1998, Leipzig 1997, kat. 2, il. 2 (oprac. M. Żukowska); M. Wideryński, T. Pocheć-Perkowska, *Wilanów Pałac*, seria: *Rezydencje polskie*, Warszawa 2000, il. 64; *Kolekcja wilanowska*, red. J. Mieleško, Warszawa 2005, s. 161–163, kat. 69 (oprac. J. Paprocka-Gajek).

35

TACA ZE SCENĄ TRIUMFU JANA III W BITWIE POD WIEDNIEM

Jakob Beckhausen (czynny 1678–1705) (?)

po 1683

srebro, kute, repusowane, cyzelowane, grawerowane, złożone

W XVIII w. prawdopodobnie przechowywana w skarbcu jasnogórskim jako dar jednego z synów Jana III, skradziona przez żołnierzy francuskich w 1806. Przed połową XIX w. w posiadaniu hr. Ksawerego Branickiego (1816–1879) wywieziona wraz z majątkiem do Francji. Po 1849 przechowywana w zamku Montrésor. W 2013 zrabowana z Museum Château de Montrésor.

Literatura: J. Żmudziński, *Na tropach pamiątek polskich we Francji. Dwa zabytki złotnictwa związane z królem Janem III Sobieskim w skarbcu zamku w Montrésor*, w: *In artium hortis. Studia i szkice z dziejów sztuk*, red. B. Wierzbicka, W. Fijałkowski, Warszawa 1997, s. 74 (jako wyrób Jakoba Beckhausena); B. Tuchołka-Włodarska, *Złotnictwo...*, s. 243–244, il. 10; *eadem*, *Goldschmiedekunst*, w: *Danziger Kunst vom 15. bis 18. Jahrhundert*, hrsg. T. Grzybkowska, Gdańsk 1997, s. 284, il. 21.

Taca ze sceną *Estera przed Ahazwerem* i medalionem portretowym Jana III Sobieskiego, Jakob Beckhausen, Victoria, Australia, The Herbert and May Shaw Bequest, Collection: Hamilton Gallery

36

TACA ZE SCENĄ *ESTERA PRZED AHAZWEREM* I MEDALIONEM PORTRETOWYM JANA III (il. 34)

Jakob Beckhausen (czynny 1678–1705)

po 1683

srebro, kute, repusowane, cyzelowane, grawerowane, złożone
56 x 68,5 cm

Hamilton, Hamilton Art Gallery, nr inw. 0545

W XIX w. w posiadaniu Potockich w Tulczynie na Podolu; wystawiana w Warszawie w 1856. Własność Franciszka Salezego Potockiego (1877–1949). W latach 1922–1945 zdeponowana w Muzeum Narodowym w Krakowie. W 1947 oferowana przez marszanda krakowskiego Langerę (w imieniu właścicieli) w domu akcyjnym Leonard Joel w Melbourne, gdzie nabyta przez australijskiego kolekcjonera Herberta Buchanana Shawa (1882–1957). W 1961 przekazana wraz z całą kolekcją miastu Hamilton jako zaczątek miejskiej galerii sztuki.

Literatura: *Katalog wystawy starożytności...*, s. 195, kat. 653; T. Kruszyński, *Zabytki złotnicze w Muzeum Przemysł. w Krakowie. Misa z Sobieskim z Tulczyna*, „Przemysł i Rzemiosło. Czasopismo poświęcone wytwórczości przemysłowej i rękodzielniczej oraz sztuce plastycznej. Organ Miejskiego Muzeum Przemysłowego imienia dra Adrjana Baranieckiego w Krakowie”, II, 1922, z. 1, s. 28–30, il. 2; F. Kopera, *Muzeum Narodowe w Krakowie. Wybór i opis cenniejszych zabytków*, wyd. 2: Kraków 1933, s. 19, il. 61; *Przewodnik po jubileuszowej wystawie epoki Króla Jana III w Zamku Królewskim na Wawelu od 15 lipca do 30 września 1933 w dwustupięćdziesięciolecie odsieczy wiedeńskiej*, oprac. S. Świerz-Zaleski, Kraków 1933, s. 18, poz. 75; S. Loren[t]z, *Le Canada refuse de rendre à la Pologne ses richesses culturelles, Le Musée National de Varsovie*, Varsovie b.d., il. nlb.; I. Rembowska, *Gdański cech...*, s. 162; I. Zdanowicz, *Hamilton Art Gallery. Seventeenth Century German Silver*, „Art Bulletin of Victoria”, t. 14, 1973, s. 45–46. D. Nowacki, *Gdańskie złotnictwo XVII w...*, s. 233–248, zw. s. 246–247, przyp. 38, il. 14.

V. INNE

37

WILKOM GDAŃSKICH SZYPRÓW WIŚLANYCH Z REPUSOWANYM PORTRETEM JANA III

Johann Jöde (czynny 1707–1743)

1727

srebro kute, repusowane, odlewane, cyzelowane, grawerowane, złożone

wysokość 34 cm, średnica podstawy 15,6 cm, średnica wylewu 14,7 cm, waga 1199 g

Gdańsk, Muzeum Narodowe, nr inw. MNG/SD/120/MT

Literatura: *Klejnot w Koronie...*, t. 2: *Katalog*, s. 168–169, kat. III.5 (oprac. B. Tuchołka-Włodarska) (tu wcześniejsza literatura).

SUMMARY

151

Jan III Sobieski's images on silver vessels from Gdańsk

The enormous popularity of King Jan III Sobieski was used by the Gdańsk goldsmiths to create numerous images of the monarch on silver vessels (such as tankards, beakers and trays). They were made since coronation in 1676. The peak of production falls on about 1683 in connection with the victorious Battle of Vienna. The last royal portraits were created after the monarch's death in the early 18th century.

Most often, the bust of the king and Queen Marie Casimire was shown.

They were repoussé and chasing in silver, also a ready-made royal silver medals or one-sided silver castings of such medals were used.

The objects were produced in a large number, almost in series, and therefore they had average artistic values. Higher quality are three basins – unique masterpieces of Baroque goldsmiths in Gdańsk.

To this day, about forty such items from ten goldsmith workshops have been preserved. The most important role in the dissemination of this type of products played Gdańsk goldsmiths: Peter II Röde, Johann Gottfried Holl and Nathaniel Schlaubitz.

Keywords: Baroque, goldsmithery, Gdańsk, iconography, King Jan III, Queen Marie Casimire

Rzymski okres życia najstarszej córki królewicza Jakuba, Marii Kazimiery, w świetle korespondencji rodzinnej

Aleksandra Skrzypietz

- s. 60 (il. 20) Jan Tricius?, *Portret Marii Kazimiery Sobieskiej*, ok. 1676, olej na płótnie, 161 x 114 cm, Wil.1686, wł. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, © Zbigniew Reszka, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
- s. 70 (il. 21) Autor nieustalony, *Portret Jakuba Ludwika Sobieskiego*, po 1691, olej na płótnie, 95 x 71,5 cm, Wil.1127, wł. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, © Zbigniew Reszka, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

Nieznany poemat na śmierć Marii Klementyny Sobieskiej

Konrad Niemira

- s. 78 (il. 22) Autor nieustalony, *Portret Marii Klementyny Sobieskiej*, XVIII w., olej na płótnie, 72,6 x 59,0 cm, nr inw. ŁKr 1445, wł. Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, fot. Andrzej Kotlarski
- s. 79 (il. 23) Miguel de Sorelló na podstawie wzoru Agostina Masucciego, *Maria Klementyna Sobieska przed ołtarzem*, 1737, miedzioryt na papierze, 29,2 x 20,7 cm, nr inw. RP-P-OB-49.737, wł. Rijksmuseum

Dzieła sztuki i pamiątki związane z rodziną Sobieskich – kwerenda włoska

Zuzanna Flisowska

- s. 121 (il. 24) *Egzekwie Marii Klementyny w kościele San Paterniano w Fano*, w: Sebastiano Paoli, *Solenni esequie di Maria Clementin[a] Sobieski*, Fano 1736, zdjęcie dzięki uprzejmości Biblioteca Casanatense, Rzym

Wizerunki Jana III na srebrach gdańskich

Anna Frąckowska

- s. 133 (il. 25) Peter II Röde, Kubek z repusowanymi portretami Jana III i Marii Kazimiery, nr inw. 158, wł. Zamek Królewski na Wawelu Państwowe Zbiory Sztuki, © Zamek Królewski na Wawelu, fot. Dariusz Błażewski
- s. 136 (il. 26) Nathaniel Schlaubitz, Kubek z repusowanymi portretami Jana III i królowej Marii Kazimiery, nr inw. MHMG/S/1384,

wł. Muzeum Gdańska, fotografia wykonana i udostępniona przez Muzeum Gdańska

- s. 137 (il. 27) Nathaniel Schlaubitz, Kubek z repusowanymi portretami Jana III i Marii Kazimiery, nr inw. ZKW-dep.FC/196/ab, wł. Fundacja zbiorów im. Ciechanowickich w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum, depozyt w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum, fot. Andrzej Ring, Lech Sandzewicz
- s. 139 (il. 28) Hans Polmann, Kufel z repusowanymi portretami Jana III i Marii Kazimiery, nr inw. Wil.6195, wł. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, © Agnieszka Indyk, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
- s. 140 (il. 29) Peter II Röde, Kufel z medalem z wizerunkiem Jana III i wizerunkiem obłądanego Chocimia, nr inw. Wil.6194, wł. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, © Zbigniew Reszka, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
- s. 142 (il. 30) Johann Gottfried Holl, Kubek z odlewami medali Jana III i Michała Korybuta Wiśniowieckiego, nr inw. Wil.3781, wł. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, © Zbigniew Reszka, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
- s. 143 (il. 31) Hieronim II Holl, Kubek z odlewem medalu Jana III, nr inw. MK 3828, wł. Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, fot. Zdzisław Nowakowski, Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka
- s. 144 (il. 32) Nierozpoznany warsztat gdański (?), Kubek cechu sukienników z medalem (odlewem medalu?) z wizerunkiem Jana III, Słupsk (Stolp), Muzeum Regionalne i Miejskie (obiekt zaginiony), fot. lata 30. XX w., nr. inw. MNS/A.Foto/15374, wł. Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Szczecinie
- s. 148 (il. 33) Johann Gottfried Holl, Taca ze sceną triumfalnego wjazdu Jana III, nr inw. Wil.500, wł. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, © Zbigniew Reszka, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
- s. 150 (il. 34) Jakob Beckhausen, Taca ze sceną Estera przed Ahazwerem i medalionem portretowym Jana III, nr inw. 0545, wł. Victoria, Australia, The Herbert and May Shaw Bequest, Collection: Hamilton Gallery

NOTY O AUTORACH

270

Kamila Domańska, mgr inż. architekt krajobrazu, absolwentka Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, zastępca kierownika Działu Ogrodowego Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, wieloletni pracownik Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, specjalistka z zakresu pielęgnacji zabytkowej zieleni, członkini warszawskiego oddziału SITO.
(kdomanska@muzeum-wilanow.pl)

Zuzanna Flisowska, pracownik Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, m.in. nad kwerendą włoskich sobiescianów; absolwentka historii sztuki (UW) i teologii (Collegium Bobolanum), interesuje się związkami teologii i dziejów myśli o sztuce, a także nowożytną grafiką, zwłaszcza o tematyce biblijnej. (zuzanna.flisowska@op.pl)

Anna Frackowska, dr, historyk sztuki, muzealnik, absolwentka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 2010 r. na macierzystej uczelni obroniła rozprawę doktorską dotyczącą barokowego złotnictwa gdańskiego. Zajmuje się nowożytnym rzemiosłem artystycznym (szczególnie metalowym) i grafiką; w latach 2011–2012 była kuratorem Muzeum Narodowego w Gdańsku. Aktualnie zawodowo związana z Muzeum Gdańska i Polską Akademią Nauk Biblioteką Gdańską.
(a.frackowska@muzeumgdansk.pl)

Tibor Gerencsér, historyk, dyrektor Fundacji im. Wacława Felczaka; doktorant Katedry Historii Cywilizacji Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie, pisze rozprawę doktorską na temat stosunków kulturalnych Polski i Węgier w okresie międzywojennym; zajmuje się związkami polsko-węgierskimi w XX w. oraz polityką pamięci.
(tibor.gerencser@hotmail.com)

Aleksandra Głowacz, edukatorka muzealna, historyczka sztuki. Kierownik Działu Edukacji w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, gdzie przygotowywała programy edukacyjne skierowane do grup szkolnych, konkursy dla młodych projektantów „Edukacyjny plac zabaw”, „Pojazd badawczy”, „Zabawka z pasją”. Koordynowała międzynarodowy projekt edukacyjny „Discovering European Heritage in Royal Residences”, wyróżniony w konkursie Sybilla 2011, oraz projekt „Wymiana doświadczeń w Europie – wspomaganie mobilności profesjonalistów z muzeów-rezydencji”.
(aglowacz@muzeum-wilanow.pl)

Zbigniew Hundert, dr, adiunkt na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w Warszawie; zainteresowania badawcze: polityczna, wojskowa i ekonomiczna historia Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w. (zb.hundert@gmail.com)

Jacek Kuśmierski, mgr inż. architekt krajobrazu, absolwent Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Asystent Ogrodnik w Dziale Ogrodowym Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, autor opracowań badawczych i projektowych z zakresu ochrony i kształtowania krajobrazu, członek ICOM i warszawskiego oddziału SITO.
(jkusmierski@muzeum-wilanow.pl).

Agnieszka Laudy, z wykształcenia mikrobiolog. Obecnie pracuje w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. Zajmuje się zagadnieniami powiązаныmi z analizą ryzyk w konserwacji prewencyjnej, badaniami i analizą procesów biodeterioracyjnych obiektów zabytkowych, ochroną różnorodności biologicznej i ekosystemów oraz zarządzaniem danymi środowiskowymi i wdrażaniem nowych technologii do procedur bezpieczeństwa i ochrony zbiorów zabytków. Jest autorką i współautorką licznych projektów badawczych realizowanych w Polsce i za granicą (nagroda Europa Nostra w projekcie EPICO). Od 2010 r. jest polskim ekspertem w Komitecie Technicznym CEN / TC 346 Conservation of Cultural Property oraz wewnętrznym ekspertem w Polskim Komitecie Technicznym ds. Normalizacji PKN. Od 2016 roku pełni funkcję Pełnomocnika Dyrektora ds. Środowiska w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie oraz eksperta w zakresie Zarządzania w Zrównoważonym Rozwoju (certyfikat Cambridge Institute for Sustainability Leadership, University of Cambridge, 2017). Jest także autorką wielu publikacji naukowych. (alaudy@muzeum-wilanow.pl)

Anna Leyk, absolwentka wydziału historii na uniwersytecie Paris-X Nanterre, wieloletnia korektorka, redaktorka oraz tłumaczka.
(anna_leyk@poczta.onet.pl)

Anna Markiewicz, dr, Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, zajmuje się kulturą, kulturą materialną i życiem codziennym epoki staropolskiej, szczególnie problematyką odbywanych w XVII i XVIII wieku podróży oraz edytorstwem źródeł. Autorka licznych publikacji, m.in. edycji źródłowej *Jan Michał Kossowicz, Diariusz podróży po Europie (1682–1688)*, Warszawa 2017.
(anna-markiewicz1@wp.pl)

il. 25

il. 28

il. 25

il. 28

il. 32

il. 34